

Handläggare
Mats Lindqvist
Telefon: 08 508 30 126

Till
KN 2020-02-13

Remiss av Nytt miljöprogram för Stockholm 2020-2023

Förvaltningens förslag till beslut

1. Kyrkogårdsnämnden överlämnar detta tjänsteutlåtande som svar på remissen
2. Paragrafen begärs omedelbart justerad.

Göran Höglund
t.f. förvaltningschef

Sammanfattning

Stockholms kyrkogårdsnämnd har tagit emot ett remissförslag till nytt Miljöprogram för åren 2020-2023.

Stockholms kyrkogårdsförvaltning har utifrån anvisningarna till remissvar formulerat ett antal förslag, baserade på hur detta miljöprogram kan tillämpas i de olika verksamheter, som Kyrkogårdsnämnden ansvarar för.

Bakgrund

Kyrkogårdsnämnden har fått en remiss från kommunstyrelsen med förslag till *Miljöprogram 2020-2023*, för Stockholms stad. Remisstiden går ut 18 januari 2020.

Ärendet

Stockholm blev Europas första miljöhuvudstad 2010 tack vare ett långt och framgångsrikt miljöarbete som präglats av tidiga satsningar på fjärrvärme och en väl utbyggd kollektivtrafik. Redan 1976 antog staden sitt första heltäckande miljöprogram. Efter detta har en rad program tagits fram med fortsatt höga ambitioner och nya utmaningar.

Av kommunfullmäktiges budget för 2019 framgår att *Stockholms stads miljöprogram 2016-2019*, Dnr 303-1200/2014 och *Strategi för ett fossilbränslefritt Stockholm 2040*, Dnr 134-175/2015, ska revideras under 2019 i samarbete med berörda nämnder och bolagsstyrelser. Vidare framgår att Stockholm ska vara världsledande i det globala arbetet med att förverkliga Parisavtalets målsättningar i klimatarbetet, där staden intar rollen som en internationell förebild i det globala miljö- och klimatarbetet. Arbetet för miljö och klimat ska göra tydliga avtryck inom alla områden och stadens egna verksamheter ska gå före för att visa vägen i arbetet för en klimatsmart och hållbar stad. I uppdraget ingår även att ta fram en koldioxidbudget med kvarvarande utsläpp enligt Parisavtalet och att utreda hur staden kan bli en klimatpositiv stad 2040.

Följande utgångspunkter har tjänat som riktningsgivare för arbetet att utarbeta ett förslag till nytt *Miljöprogram 2020-2023*:

- Städer har en nyckelposition i miljö- och klimatarbetet och Stockholm har i samband med framtagande av reviderade styrdokument inom området möjlighet att befästa en ledande position vad gäller hållbar utveckling.
- Framtagande av förslag till nytt *Miljöprogram 2020-2023* och revideringen av *Strategi för ett fossilbränslefritt Stockholm 2040* har skett i en gemensam process med syftet att synkronisera dokumenten och öka tydligheten.
- Hierarkin mellan dokumenten inom klimat- och miljöområdet ska bli tydligare och konkretiseringen av åtgärder föreslås ske i handlingsplaner. *Strategi för fossilbränslefritt Stockholm 2040* föreslås benämnas *Klimathandlingsplan 2020-2023 - För ett fossilfritt och klimatpositivt Stockholm 2040*.
- Agenda 2030, Paris-avtalet och EU:s ramverk har vägts in i programmet liksom utvecklingen av de nationella miljömålen i Sverige.
- Kopplingen till nationella mål och Agenda 2030:s 17 globala mål för hållbarhet har tydliggjorts. Som vägval för ökad tydlighet mot nationella mål har ”fossilbränslefritt” ersatts med ”fossilfritt” och ”klimatneutralt” uttrycks som ”inga nettoutsläpp”.
- En utvecklad intern samverkan över nämnds- och bolagsgränser bedöms som viktig för effektivare genomförande och uppföljning liksom en bred samverkan med andra samhällsaktörer som näringsliv, akademi, statliga och kommunala aktörer i regionen, civilsamhälle och inte

minst invånare och besökare.

Miljöprogrammet ska vara fortsatt integrerat i ILS (Stadens system för integrerad ledning och styrning av verksamhet och ekonomi).

Förslag till nytt *Miljöprogram 2020-2023* är stadens tionde i ordningen. Uppdraget att revidera *Strategi för fossilbränslefritt Stockholm 2040* hanteras formellt i särskild ordning parallellt med beredningen av detta ärende.

Programmet har tagits fram av brett sammansatta grupper från olika delar av Stockholms stad under ledning av kommunstyrelsen. I arbetet har representanter från exploateringsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafiknämnden, Stockholms Stadshus AB, Stockholm Business Region AB, Stockholms Hamn AB, Stockholm Vatten och Avfall AB; AB Familjebostäder, AB Stockholmshem, AB Svenska Bostäder och Stockholm Exergi stått för expertkunskap inom olika fokusområden.

Respektive nämnd ska utifrån Miljöprogrammet och Klimathandlingsplanen formulera en miljö- och klimathandlingsplan för verksamheten vid sidan av verksamhetsplanen. Här kan respektive nämnd och bolagsstyrelses arbete detaljeras utifrån de övergripande inriktningarna.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom kyrkogårdsförvaltningens tekniska avdelning och behandlats i förvaltningsgrupp 2020-02-06

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningens synpunkter är uppdelade efter de sju huvudmålen i förslaget till Miljöprogram:

-Ett fossilfritt och klimatpositivt Stockholm 2040

Råcksta krematorium är sedan något decennium ihopkopplat med fjärrvärmenätet i Stockholm. Detta möjliggör att överskottsvärme från krematoriet kan nyttiggöras för uppvärmningsändamål där efterfrågan på fjärrvärme finns.

Nya krematoriet, på Skogskyrkogården, är ännu inte anslutet till fjärrvärmenätet, vilket gör att överskottsvärme därifrån måste fläktas bort. Förvaltningen avser att gå vidare med att koppla upp Nya krematoriets kylsystem med fjärrvärmenätet i Stockholm.

Förvaltningen avser även, att fortsätta att fasa ut oljepannor i sina byggnader och ersätta dessa med värmepumpar, anslutning till fjärrvärme, eller andra möjliga lokala lösningar.

-En fossilfri organisation 2040

Förvaltningen ska arbeta vidare med att följa upp vilka arbetsmaskiner som succesivt kan bytas ut mot miljövänligare maskiner. Eldrivna maskiner köps in, där så är möjligt. Förvaltningen ska även fortsätta diskussionerna med begravningsbyråerna i Stockholm, om hur man ska kunna åstadkomma miljövänligare begravningsbilar.

-Ett klimatanpassat Stockholm.

Rörande risken för effekter av skyfall, så bedömer förvaltningen, att dessa risker är små för förvaltningens verksamheter, undantagandes den nedre delen av Råcksta begravningsplats, närmast Råcksta träsk. Vid anläggande av nya gravkvarter så avser förvaltningen att höja marknivån på den del av begravningsplatsen, som är mest utsatt för översvämningsrisker. Den nya begravningsplatsen vid Järvafältet planeras för att klara hundraårsregn. Övriga kyrkogårdar och begravningsplatser ligger så pass höglänt och/eller har bra genomsläpplig mark, vilket gör att effekter av skyfall inte bedöms bli så stora.

Rörande effekter av värmebölja, så kommer Förvaltningen att fortsätta med att utöka sin kylrumskapacitet för avlidna.

-Ett resurssmart Stockholm.

De största mängderna resurser som hanteras utgörs av jordmassor. Stora delar av de jordmassor som används ute på begravningsplatserna och kyrkogårdarna utgörs av återanvända massor. Flisning och kompostering av biologiskt material sker i stor skala.

-Ett Stockholm med biologisk mångfald i väl fungerande och sammanhängande ekosystem.

Stockholms kyrkogårdar och begravningsplatser utgör viktiga inslag i Stockholms sammanhängande ekosystem. De delar av begravningsplatserna, som på grund av markförhållanden inte utgörs av gravkvarter, hyser i dag en hel del viktig fauna och flora. Exempel på detta är duvhöksbon, rävgryt, olika ängsblommor och pansartallar (mycket gamla tallar). Kyrkogårdsförvaltningen kommer att utbilda berörd personal om vikten och vården av den biologiska mångfalden. Det kan också bli aktuellt med planteringar

av växtarter, som kan komma att komplettera och mångfaldiga den biologiska mångfalden på de marker som förvaltningen ansvarar för.

-Ett Stockholm med frisk luft och god ljudmiljö

Förvaltningens största utsläppskälla till luft är de båda krematorierna. Dessa har mycket bra reningsutrustning, som kontinuerligt övervakas och som regelbundet följs upp av miljöförvaltningen. Förvaltningen följer fortsatt med i den tekniska utvecklingen inom krematorieområdet och planerar att införa de teknikförbättringar som tas fram.

Flera av begravningsplatserna är bullerutsatta, framförallt trafikbuller varför en dialog förs med trafikkontoret om bullerutredningar och eventuella förslag till åtgärder. En bullerplan ska tas fram, där även aspekter kring bullrande arbeten vid kyrkogårdarna vägs in. Exempelvis ska bulleraspekterna vägas in vid inköp av nya arbetsmaskiner. De bullrande arbeten som stundtals behöver utföras, kan vanligtvis förläggas till tider när det inte är så många besökare på kyrkogårdar och begravningsplatser

När det gäller god ljudmiljö utgör Stockholms kyrkogårdar och begravningsplatser generellt vilsamma oaser ur bullersynpunkt. Många stockholmare finner där en stunds vila och ro vid besök, promenader, lunchraster och annat.

-Ett giftfritt Stockholm.

Förvaltningen har genomfört omfattande utrensningar av olika kemiska ämnen, till exempel från gamla förråd. Detta arbete fortsätter med hjälp av det kemikalieuppföljningsverktyg, som tillhandahålls av Kemikaliecentrum på miljöförvaltningen. Bekämpningsmedel används mycket restriktivt och då endast för att bekämpa mycket oönskade växter som jättebjörnloka och malörtsambrosia, eller gnagare som råttor och sorkar. Förvaltningen avser att fortsätta arbetet med återvinning eller retursystem av de stora mängder plastkärl, behållare och annat, som den omfattande mängden växter levereras i.

Bilagor

1. Remiss av nytt miljöprogram för Stockholm 2020-2023
2. Miljöprogram för Stockholm 2020-2023